

3.

**Hertug Frederik III af Gottorp og Lauenburgrecesserne
af 1625.**

Af J. A. Fridericia.

Det ligger i Sagens Natur, at der ofte i Danmarks Riges Historie af de forskellige Forfattere vil blive fremført Paastande, som maa tages paa disses Ord af Læserne, idet Værkets Plan udelukker Kildehenvisninger. Af saadanne Paastande er der en enkelt, som jeg her kunde ønske at gøre Rede for.

I 4. Del S. 174 har jeg udtalt, at Hertug Frederik III af Gottorp til sit Samtykke til den bekendte lauenburgske Reces af 25. Marts 1625, der danner Indledningen til Kristian IV's Deltagelse i Trediveaarskrigen, havde knyttet flere indskrænkende Betingelser. Dette, som ikke tidligere har været kendt, støtter sig paa en Instruks for Hertugens Gesandt til Kongen, der findes i Rigsarkivet, Gott. Ark., Fasc. 43, og er udateret, men maa være affattet efter 25. Marts. Gesandten skal minde Kongen om, hvorledes Hertugen, da der „bei itzo furgewesenen Lauenburgischen Conventu“ blev plejet „vorbereitliche Communicationen“ om et nyt Defensionsværk i den nedersachsiske Kreds, først havde undskyldt sig for at deltage deri, men endelig givet sit Samtykke til at befuldmægtige sine Gesandter til paa den næste Kreds dag med andre Fyrster og Stænder at gøre en fuldstændig Beslutning. Dog er dette kun sket „mit gewissen Conditionen“, nemlig at denne Forfatning ikke skulde være ment eller bruges mod Kejseren eller det hellige Riges lydige Kurfyrster og Stænder, at hans Undersaatter ikke maatte besværes med Indkvartering, at hans Lande og Amter i Slesvig ikke skulde have noget dermed at skaffe, og at hans holstenske Undersaatter heller ikke maatte besværes for meget med Kontributioner. Da nu Kongen har bevilget dette og særlig, at Hertugens Undersaatter ikke maa besværes utilbørligt, og indrømmet, at en af Hertugens Folk maa følge hans Hoflejr til Segeberg og ordne „die Moderation“, saa afsendes nu Gesandten for at fremstille Landets Nødstilstand og

bede om Nedsættelse i den holstenske Kontribution og om en skriftlig Erklæring af Kongen om, at Holsten maa være fri for Indkvartering og Slesvig helt fri for Byrder. Eventuelt maa Gesandten gaa højere op i Bidraget fra Holsten og som sidste Indrømmelse tilbyde Forhandling om Bidrag fra Ridderkab og Stæder i Slesvig, men ikke fra Hertugens Amter, der for en stor Del har været oversvømmede fra ifjor. Kan han slet ikke opnaa en Erklæring, skal han true med, at Hertugen vil fratræde Defensionsværket.

Om Gesandtens Forhandlinger med Kongen vides intet direkte, men de synes at have haft i alt Fald visse Resultater. Man var i Lauenburg bleven enig om Recessen af 25. Marts, og Hertugen havde i Tillid til Kongens Løfter tiltraadt den. Men, som tidligere bekendt, bærer en adskilligt forandret Reces Datum 26. Marts¹⁾. I Virkeligheden er den ikke underskrevet denne Dag og slet ikke paa Fyrstemødet. 6. April sender Kongen den til den gottorpske Raad Ægidius v. d. Lancken til at forelægges for Hertugen til Underskrift, og først 9. April sender Hertugen den videre til Hertug Johan Albrecht af Meklenburg. Det maa nu formodes, at den antedaterede Reces er Frugten af Forhandlingerne med Hertugens Afsending, vel v. d. Lancken. Til den findes nemlig et gottorpsk Udkast (ligesom de andre Aktstykker i Rigsarkivet, den ovennævnte Pakke), og i dette hedder det, at de nedersachsiske Fyrster er enedes om Bevillinger til en militær Forfatning, dog kun paa Betingelse af, at den skal være efter Rigs- og Kredsordninger og til tilladt Defension og Opretholdelsen af Freden, „men ikke til Offension eller Fornærmelse af den kejs. Majestæt, Riget, Kurfyrsterne og Stænderne, de være evangeliske eller katolske“. Nu indeholder Recessen af 26. Marts vel den første Passus heraf, men ikke den her i Citationstegn anførte. Saa vidt har Kongen ikke villet gaa, men til Gengæld siger Recessen, at der skal udstedes 3 Eksemplarer af den og det ene

¹⁾ Recessen af 25. Marts er trykt hos Slange S. 541 ff., den af 26. Marts i: Warhaffter Abdruck Kgl. May. zu Dennemarcken Schreiben etc. 1627. Jvfr. Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg II, 126 f.

sendes til Kejseren; Udkastet omtalte kun 2 og intet til Kejseren. Herved og saa ved hele Recessens spagfærdige Form og maaske tilmed ved Indrømmelser med Hensyn til Hertugdømmerne har Kongen vel beroliget Hertugen. Men hele denne Episode godtgør klart, hvor liden virkelig Støtte Kongen kunde vente hos Gottorp, og er et Bidrag til Belysning af den hidtil kun lidet kendte Fyrstedag i Lauenburg.

Nyt fra historisk Videnskab i Ind- og Udland.

Under 19. Okt. 1897 er Arkivar i Rigsarkivet Dr. C. F. Bricka udnævnt til Rigsarkivar, og under 1. Novbr. er Arkivsekretær A. Thiset og Assistent, cand. mag. L. Laursen udnævnte henholdsvis til Arkivar og til Arkivsekretær i Rigsarkivet.

Det store Tab, som dansk historisk Videnskab har lidt ved Rigsarkivar Adolf Ditlev Jørgensens Død 5. Okt., er erkendt af alle, og her skal kun gives en kort Omtale af hans Virksomhed. Idet vi henviser til Prof. H. Olriks Levnedsskildring af ham i Brickas Dansk biografisk Lexikon 9. Bd., skal som Hovedpunkter i hans ydre Liv, foruden hans Fødsel 11. Juni 1840 i Graasten i Sønderjylland, kun nævnes hans Udnævnelse 22. Decbr. 1882 til Gehejmearkivar og Arkivar ved det samlede Arkivvæsen fra 1. Jan. 1883, hvilken Stilling forandredes til Rigsarkivarembedet efter Lov af 30. Marts 1889. Hans Hovedfortjenester som Rigsarkivar beror for det første paa Omordningen af Hovedarkivernes Aktstykker med det Formaal, saa vidt gørligt, at vende tilbage til de oprindelige, til Institutionerne knyttede Helheder, saaledes at de i Tidernes Løb opstaaede tilfældige Samlinger skulde opløses og de enkelte Sager indordnes under de Rammer, de fra først af havde tilhørt, dernæst paa Udgivelsen af Registranter og Oversigter over Centraladministrationens Ordning i de forskellige Tidsaldre, i Forening med andre Lettelser for Forskerne, og ende-